

Голові спеціалізованої вченої ради
у Національному педагогічному
університеті імені М. П. Драгоманова,
доктору філологічних наук,
професору Н.Є. Леміш

ВІДГУК

офіційного опонента доктора філологічних наук,
професора Гарачковської Оксани Олександрівни
про дисертацію Іщенко Олени Анатоліївни
на тему «Проза Мирослава Дочинця : проблематика і поетика»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду
у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 035 – Філологія

1. Актуальність обраної теми дослідження

Творча індивідуальність Мирослава Дочинця досить яскрава і самобутня, тому цілком закономірно, що художній доробок письменника, духовно заглиблений у карпатику, живу народну етику, дедалі частіше стає об'єктом різноаспектних наукових студій.

Вивчення малої та великої прози М. Дочинця спирається на пошукові розвідки, рецензії, відгуки М. Васьківа, С. Величко, Л. Горболіс та інших літературознавців, які оприлюднили концептуальні положення щодо ідейно-естетичного підґрунтя окремих романів митця чи його оповідань і новел та есеїв. Утім поточні рецензії літературно-критичного плану, принагідні спостереження, емоційні відгуки створюють доволі строкате рецептивне поле новелістики, есеїстики й романістики М. Дочинця і не дають системного уявлення про весь ужинок сучасного белетриста.

Отже, спеціальне дослідження прози Мирослава Дочинця в аспекті її проблематики й поетики вбачається актуальним для сучасної науки про

літературу, яка прагне не фрагментарно, а цілісно й системно відрефлектувати факти новітнього українського письменства.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

У *«Вступі»* окреслено наукову новизну, практичну цінність одержаних результатів, названо етапи апробації результатів наукового пошуку, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Традиційно перший розділ дисертації є «теоретичним», тож і в нашому випадку О. А. Іщенко у першому розділі – *«Теоретичні аспекти вивчення прози М. Дочинця»* – узагальнила погляди науковців на проблему поетики художнього твору, обрала найбільш перспективні концепції для аналізу поетологічних особливостей прози М. Дочинця (1.1. *«Актуальні питання поетологічних студій літературної епіки»*) та проаналізувала рецепцію творчості митця у вітчизняному літературно-критичному дискурсі (1.2. *«Літературно-критична рецепція творчості М. Дочинця»*).

Спираючись на поетологічні розробки Г. Клочека, М. Кодака, А. Ткаченка та інших дослідників, дисертантка слушно вважає «перспективним використання системного підходу під час дослідження поетики прози» М. Дочинця (с. 39).

Другий розділ роботи – *«Ідейно-тематична основа прози М. Дочинця»* – складається з чотирьох підрозділів: 2.1. *«Художньо-естетичні основи світосприймання М. Дочинця»*, 2.2. *«Жанрова парадигма і проблематика творчості письменника»*, 2.3. *«Самобутність концепції героя в доробку М. Дочинця»* та 2.4. *«Художній психологізм романів письменника»*.

У розділі дисертантка ретельно з'ясувала становлення художньо-естетичного світовідчуття та самобутньої творчої манери М. Дочинця, що сформувалися завдяки впливу родини, творчості відомих українських і зарубіжних письменників, усній народній творчості, християнській традиції тощо.

О. А. Іщенко також осмислила жанрову парадигму малої та великої прози митця, її проблемно-тематичний діапазон, специфіку образотворення та художній психологізм романів «Вічник. Сповідь на перевалі духу», «Криничар. Діаріюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії», «Горянин. Води Господніх русел», «Світован. Штудії під небесним шатром», «Мафтей. Книга, написана сухим пером».

Третій розділ дисертації – *«Поетологічні особливості романів М. Дочинця»* – містить чотири підрозділи : 3.1. *«Специфіка хронологічного континууму романів прозаїка»*, 3.2. *«Наративні стратегії письма М. Дочинця»*, 3.3. *«Інтертекстуальні та інтермедіальні проєкції доробку письменника»* і 3.4. *«Гуманістичний пафос романів М. Дочинця»*.

Дисертантка здійснила аналіз романів М. Дочинця «Вічник», «Світован», «Криничар», «Горянин», «Мафтей» крізь призму заявлених у підрозділах поетологічних особливостей.

Варто відзначити, що другий та третій розділ дисертації написано фахово й аргументовано доказово.

Завершують дисертаційну студію розлогі й чіткі **«Висновки»**, в яких стисло викладено основні результати наукового пошуку і окреслено ті теоретичні та історико-літературні проблеми, які можуть стати предметом вивчення у подальших студіях про творчість сучасного белетриста: *«Різноманітність й багатопроblemна творчість М. Дочинця перспективна для подальшого дослідження з масштабним залученням психоаналітичної методології, архетипної критики, постколоніальних студій, засад компаративістики та літературної імагології тощо»* (с. 208).

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Цінність викладеного матеріалу, достовірність сформульованих висновків засвідчує вміле та доречне використання методологічного інструментарію для максимально повного висвітлення предмета дослідження та вираження наукової концепції. О. А. Іщенко вдало вибрала тему

літературознавчої студії, правильно визначила об'єкт, мету і завдання дослідження. Чітко вивірила також методологію роботи (корпус методів : *герменевтичний; культурно-історичний; порівняльно-історичний; біографічний; генетичний; системний підхід; наратологічний підхід* та ін.), її наукову новизну й практичне значення. Загалом вони повністю розкривають логіку виконаної дисертації в теоретичному й практичному аспектах.

Композиційно дослідження складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків до розділів і загальних висновків та списку використаних джерел.

Щодо вступної частини дисертації, то в ній О. А. Іщенко належним чином означила необхідні там атрибути, зокрема чітко сформулювала мету і завдання, яких назвала цілу низку і які загалом у дослідженні реалізовані. У «*Вступі*» також уміщено інформацію про зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дослідження виконане в межах наукової теми кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Літературознавчий аналіз тексту: концепції, коди, методи інтерпретації» (номер державної реєстрації 0120U100003). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 20 жовтня 2017 р.) і заочно затверджено на засіданні бюро Наукової ради НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» при Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України (протокол № 1 від 23 листопада 2017 р.).

4. Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Практична цінність літературознавчої праці зумовлена тим, що її результати можуть стати підґрунтям для подальшого вивчення сучасної української літератури, а матеріали можуть бути використані при викладанні певних тем з історії української літератури кінця ХХ - початку ХХІ століття в закладах вищої освіти, підготовці практичних і семінарських занять, розробці

спецкурсів і спецсеминарів, написанні бакалаврських і магістерських робіт, на уроках української літератури в загальноосвітніх школах.

Основні положення літературознавчої праці відображено в 11 одноосібних публікаціях (9 статей у фахових виданнях України, 2-у виданнях за кордоном) і 16-у інших виданнях, представлені виступами на 18 міжнародних і 3 всеукраїнських науково-практичних конференціях.

5. Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Анотація дисертації повністю розкриває основні положення роботи й відповідає її структурі та змісту. Зміст анотації та основних положень дисертації є ідентичними: всі наукові положення та висновки, подані в анотації, детально розкриті в тексті дисертації.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Рецензована робота О. А. Іщенко заслуговує на високу оцінку, проте, оскільки справжнє творче дослідження неминуче продукує дискусійні вектори та намічає перспективи подальших розробок, остільки в цьому плані дисертація «Проза Мирослава Дочинця : проблематика і поетика» не є винятком. Тому окремі положення літературознавчої праці викликають зауваження дискусійного характеру.

1. У темі дисертації – *«Проза Мирослава Дочинця : проблематика і поетика»* першочерговим предметом дослідження заявлено «проблематику». Натомість у меті наукової студії – *«комплексне аналітико-синтетичне дослідження поетики та проблематики прози М. Дочинця як єдності взаємопов'язаних елементів, організованих відповідно до художньо-естетичних, філософських та творчих принципів письменника»* – пріоритетною означена «поетика», пріоритетність якої до того ж підкреслена і в завданнях роботи.

2. Серед констант ідіостилю М. Дочинця не названо вживання (однак не зловживання) забутої української лексики, що вийшла із широкого вжитку. У недавньому інтерв'ю письменник зауважував : *«Замінив би слово натхнення на надихання, бо хіба ж воно тхне?»* Мова для М. Дочинця є

одним із головних героїв книжок. Вона надає образам іншого забарвлення, звучання та смаку, робить їх більш переконливими.

3. «Список використаних джерел» у дисертації Олени Анатоліївни Іщенко досить солідний. Разом з тим необхідно констатувати, що до операційного поля аналізу не потрапила студія Мазохи Г. С. Відлуння епохи : письменницький епістолярій другої половини ХХ століття. Київ : Міленіум, 2006. 180 с. Тут наведено напрочуд цікавий лист В. Чухліба до М. Дочинця від 14.06.88 р.

Усвідомлюючи, що початківці під критикою розуміють здебільшого похвалу, В. Чухліб виявив у листі неабиякий такт, намагаючись всіляко підтримати молодого автора, стимулювати до постійної, систематичної роботи.

На мій погляд, цей лист був би дуже корисним при аналізі творчого становлення М. Дочинця.

4. Мають місце в дисертації поодинокі стилістичні неточності, мовні огріхи тощо: «На сьогодні критичний розгляд творчості М. Дочинця **знаходиться** (замість **перебуває**) у стадії формування» (с. 39); «...оскільки наукова рецепція творчого доробку прозаїка **знаходиться** на стадії формування...» (с. 52); «Своїми вчителями він називає апостола Павла, В. Шекспіра, Вольтера, М. Сервантеса, О. Бальзака, Г. Флобера, В. Фолкнера, С. Моема, Г. Маркеса, Т. Манна, Е. М. Ремарка, Х. Л. Борхеса, М. Гоголя, А. Чехова, **Андрія** (чому не ініціал, як у інших письменників? – О. Г.) Платонова...» (с. 55); «Аналіз рецепції творчого доробку М. Дочинця з використанням проблемного принципу показав недостатній ступінь вивчення його творчості у сучасному українському літературно-критичному дискурсі та **визначити** коло питань, які ще не були предметом окремих студій» (с. 50-51) тощо.

Висловлені зауваження та спостереження є запрошенням до наукової дискусії і загалом не применшують наукової цінності, аргументованості та плідності здобутих Оленою Анатоліївною Іщенко положень і висновків.

Запропонована у дисертації наукова стратегія сприяє увиразненню своєрідності доробку М. Дочинця, відкриває перспективи для подальших досліджень.

7. Загальний висновок та оцінка дисертації

Вважаю, що робота «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика» є самостійним, методологічно й теоретично обґрунтованим, виконаним на належному фаховому рівні, завершеним науковим дослідженням. Дисертація, публікації цілком відповідають профілю спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

Отже, Олена Анатоліївна Іщенко заслуговує на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія (Українська література) у галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Офіційний опонент:

професор кафедри зв'язків із громадськістю
і журналістики Київського національного
університету культури і мистецтв,
доктор філологічних наук, професор

О. О. Гарачковська

Лістиня О.О. Гарачковської
засвідчую:
декан факультету
Київського національного
університету культури і мистецтв

О. А. Пашчук